

tzizkoenak aukeratu ditu; gainera, etorkizunerako proposamenak sailkatu ditu bakoitzaren bideragarritasuna eta eragingarritasuna gogoan hartuz. Hortaz, txosten bakar bat pres-tatu da Euskararen Aholku Batzordearen Osoko Bileran aurkeztua izan dena bertan eztabaidatu eta onartze bidean jarritz. Ondoren lehentasunezko egitasmoak eta ebaluazio irizpideak erabakitzekeo prozesua abian jarri da.

ITXARO BORDA

AITZIN SOLAS

Euskarazko erakaskuntzaren garapena egoitza egokietarik iragaiten dela denek badakigu eta ideia horren inguruan, gainerako gertakarietarik bortxaz urrun eramán dut urtea, Sohütako ikastola berriaren eraikitzaileekin. Idazle gisa, hitzak zeukan garrantzi inmediateoaz oharturik, ene lekua kausitu dut proiektu hortan, Habia elkartean bildu ero andana horren president izaitiaz gain, nihaur ere hein batean aski ero eta iluminatua.

Aspaldian ez da horrelako elkartasun nazionala senditu ikastola altxatze proiektu batean, eta agian gure esperientzia baliagarri izan dakioko edozeini. Ez dakit hargatik *Jakin* aldizkariaren urteko balantzean kokatzerik duenik. Uste dut baietz, ikastola baten eraikuntza, oso kultur une berezia, in-timoa, kolektiboa, urgentea delakoz. Lankia jende, euskalki, nor-tasun ugarien kurutzunea izan da bederatzi hilabetez eta ja-danik, Xiberoan, bisita-leku bilakatua da, aurtengo harrizko, izerdizko eta lo txarrezko fenomeno hau.

HERRIAK ERAIKI IKASTOLA

Herriak, ondikotz halabeharrez kantuak dioen legez, eraiki du Sohütako Xiberoako ikastola berria, 1996-1997 urtean zehar, bederatzi hilabeteke gertakaria bilakatuz. Ondikotz eta

zorionez batera erants genezake; ondikotz, herriak, borondate herrikoiak hots, ordezkatu duelako, botere publikoek, hitz lainozuen partez, euskararen erakaskuntzan beharko lukeen erantzukizuna, eta hori guztia zorionez. Sohütako Belatarren gazteluko baserri ohiaren arraberritze lanak 1996ko abenduaren 14an hasi ziren, eta noski, 1996ko udaberriko eta udako lekuko hautetsiekilako «negoziaketen» huts egiteak Habia-kideen golkoak goibeltzen zituen egun hartan. Zorionez (bis) abandonu eta utzikeria kultural horren ondoriozko *no man's land* hotzaren betetzeko elkartasuna bermatu zen, irailaren 2an eskola-sartzea egoitza duinetan egitea baimenduz. Nahiz eta Euskal Herriaren «bazter» batean agitua den historio tragiko hau, ez da bazter-gertakaria, euskaldun bakoitzak eskuak jarri baititu orrean, (eguneroko) ogirik mamitsuenaren hizkuntzaren geroaren labetik ateratzeko.

«Ikastola-Eskola publikoa-Gela publikoak» lema deiadarkatzen da azken hamarkada hauetan, hegoaldean bezala iparraldean ere. Gaztaman halaber, Seaskaren alde manifestatzen genuen «Ikastola-Herri Eskola» oihukatuz Baionako karrika burges hertsietan. Orduko heiagorak gogoan ditugu beti, gero eta minberago agian, 1994an Bayrouk proposatu eta Seaskako kideek bozkaz onartu «elkarte kontratua» sinatu arren. Estatutu horrek, hein batean, botere publikoekin solastatzera goazenean, iragan mendeko Falloux legearen atzaparretan gatibatzen gaitu; alabaina «eskola pribatu» bat garela leporatzen digute, beste orduz errepublikano trinko izaiteaz axolarik ez duten politikariek, ezkerrekoek bixtan da, baina ere eskuinekoek Cour Régional Des Comptes delakoaren oharpenen beldurra aitzinatuz. Eta guk, beti, noizbait, ahal bezain laster, usu debaldetan, *publiko* izan nahi dugula ihardesten diegu. Behialako elkarte-kontratuak erakasleen soldata Hezkunde Nazionalaren meneko sartzen du eta ikastolari «eskola» nortasuna emaiten. Ez da guti, baina egoitzez dagokionez, eta arazo larriak dira ikastoletan alde hortarik, borondate politiko finkorik gabe, ez da deus obratzen ahal.

Hargatik toki zenbaitetan, partikularzki kostaldean, han da euskarazko erakaskuntzaren galdea ugariena eta azkarrena, Herriko Etxeek ikastolaren esku utzi aterbe berriak eraiki

dituzte, edo eraikuntzarako lurra eskaini dute, edo dirulaguntza eman: Miarritze, Baiona, Hendaia, Angelu, Kanbo... Barnealdean, iparralde sakonean, egoera arras desberdina da. Euskaraz hitz egiten dutenen kopurua, adindua izan arren, barnealdean kokatzen da eta ez da kolektiboki ikastolari buruzko halako premiarik nabaritzen. Alta, ondarr inkesta soziolinguistikoak ontsa erakusten du, neurri indartsuen unea datorrigula, euskaraz mintzo direnak hogeita hamar urtez gorakoak direlarik eta frogatzen delarik familietan euskararen transmisio-kate naturala apurturik dela. Euskaradun gazte bakarrak ikastoletarik ilkitzen direa gaur egun? Haraintzineko «etxeko sukaldeak» ez du euskararen segida segurtatzen. Noski, ume batek hiru urte arte euskara menpera dezake, baina eskola frantsesera dihoan ber, etxekoak erdaraz hasten zaizkio, bi hizkuntzaren jabe izanez, hizkuntza maioritarioan, hau da frantsesean *handikap*-ik paira ez dezan.

Eduki hortako oharpenak bildu genituen Xiberoko bi kantonamenduetako hogeita hamabost herrietako arduradunak kurutzatu genituenean 1996ko uda hastapenean, ikastola berriaren txostena *de visu* defendatzeko asmoz. SIC erakundeak, Xiberoko Herrien Elkargoak, eskatu zien herri bakoitzari Soñutako ikastolaren eraikuntzan ea prest zirenez, bost libera, jendekal eta hamabost urtez ordaintzera, egoitzaren jabegoa publikoa izaitekotan. SICaren galdeari ez ihardetsi ziotenen argumentuak lau ziren orozbat:

- Ekonomikoa: bost libera euskararentzat, herri txikiontzat karioegi zela.
- Hezkuntzarekikoa: ikastolak herrietako eskolei umeak kentzen zizkiela, frogatzeko dena naski.
- Linguistikoa: euskara beren herrietan «etxean» ikasten zela eta ez zutela ikastola baten beharrik.
- Politikoa: ikastola «terrorista» eskola bat zela, baina argumentu hau herri batean baino ez zen entzun.

Guretako, Habia elkarte kideontzat, argumenturik mingarriena ez zen izan politikoa, oso marjinala zelako, baizik eta lin-

guistiko hura, argi baitzen azken urteotako maskaradak, inklusio Santa Grazikoa, eta pastolarak ikusiz gazte gehienek ez zituztela ulertzen ahoskatzen edo kantatzen zituzten hitzak. Lehen gerta zitekeen eran, ez zegoen euskararentzat gune gerizaturik inon.

Halatan, euskararen transmizio eta erabilpen-mailan egoe-raren larritasunaz konturatu gabe, hogeita hamabost herrietarik hemeretzik SICaren eskakizunari ez erantzun zioten, hamalauk aldeko botza ezagutarazi zuten Mauleko herria barne, Urrustoi-Larrabilek eta Hauzek ez zutelarik deliberatu. Momentu honetan Xiberoko giderrak leuntzen dituzten SIC eta SIVOMetako lehendakarien nahikundeak bestelakoa suertatu balitz, uste dugu arrapostuak beste bide batetik abiatuko zirela. Beren borondate eskasa, afera horretan, herrien bizkar ezarri dute hautetsiek. Karia horretara Sohütako herriaren bozka erranguratsua zen: maioritate handian ez eman zuten, helburu zehatz eta gidatuarekin, ontsa erakustea Habia elkarteari, Sohütak ez zuela ikastolarik nahi bere lurretan. Fun-tsean nehon ez zen ikastolarik gutiziatzen, ez Sohütan, are gutiago Maulen, eredu berdineko eskolekin parekatuz, dirulaguntza mailan tratamendu «apartheidista» jasanarazten baitzion herriko etxeak.

Lanak hasi zirenean, abenduaren 14an, goizeko zortzietan oraino ilun zela, larunbat hartan «erreka kontsentsual» baten ur-jauzi bortitzen kontra igeri zegitelako iduripena ukan zuten Sohütara hurbildu Habiakide eta euskaltzaleek. Goibel, idatzi dut gorago nonbait, goibel eta beldur azpimarra nezake, xantierraren beraren etorkizunari dagokionez: lanak, diru eta sostengu eskasez noiznahi geldi zitezkeen, politikariei eta garapen kontseiluko teknikariei, haien arabera eroak ginen «arrisku perimetro» handiegian abiatzeko, arrazoi emanez ondarrean. Ohartu ginen, 1996ko irailaren 14aren, Habiaren biltzar nagusi erabakiorra, eta abenduaren 14a arteko epe galernazuan, Xiberoko hautetsiek ikastola Sohütara zedin ez zutela begi onez ikusten. Lan-jabego publikora heltzeko saioek iraun zuten larrazken osoan eta lanetan galdu bezperan bi bilkura eduki genituen «afera horretaz» politikariek: baina ez genuen laupa-

bost urteko proiektuaren ikertze saila, itzal trukean abando-
natzen ahal, Seaskak eta hautetsiek indarrez eskatzen ziguten
bezala, garapen kontseiluaren 104. ekintza zela estakuru.

Otsailetik aitzina diru-biltze kanpaina zabala martxan jarri
bezain laster, argi zen sustapen-mugimendu herrikoiak lanen
tenorez eta denboraz bukatzea baimenduko zigula. Bitartean
ukan kontaktu zenbaitek ere ideia berdina segurtatzen zuten,
ikastolen arteko elkartasunak adibidez. Bestalde, larrazkenean,
Habiaren untzia tenpestan trankalaka zebilela, xiberotar ai-
nitzek hitz eman laguntza ere gauzatzen ari zen, larunbatez la-
runbat, izan brasero arrunt, izan ofiziale, hargin, zurgin, ele-
trizita, iturgin edo tindatzaile. Baina unerik gozoenak martxoko
lehen astean ezagutu genituen «ase eta lo» sariz otoizten genuen
«laguntzari» ihardetsiz Getxoko hamar gazte jin zirelarik aste-
bete Sohütara lanera; Getxokoak deitzen genituen erraztasu-
nez, baina Bermeo, Bakio, Mundaka, Leioa, Ermua eta aba-
rrekoak ziren. Horien ondotik xiberotar lan-taldeen osagarri sal-
doak banaka etorri ziren: Donapaleu, Garazi, Hazparne eta
Urruñako ikastolakoak, Arrasate, Aretxabaleta, Zangoza, Irun-
berri, Kaseda, Oibare, Iruñea, Gasteiz, Euskal Idazleak, Do-
nostia, Andoain, Hernani, Filologoak, bizpahirutan Basaurikoak,
Herri Urrats eta ikastolen egoitzako kideak, *Egunkariako* ha-
maika langile, Paueko euskaldunak, Usurbilgo Herriko langi-
leak, Erandiokoak, Tuterako Argia ikastolakoek zerrenda itxi
zuten arte, uztaila hasieran, «finizione» ildoari bidea irekiz.
Langileen eta gainera sustengu-txartela hartzaileen izenekin,
askoz ere luzegoa da, euskal herriko herrien zerrenda hau.

Sohütako ikastolaren xantier edo lankiak «gertakari» aipa-
tu eta zenbaitetan gutiziatu izaita lortu du; piskanaka, aben-
duaren 14ko abandonu sendimenduaren orde, elkartasuna-
ren hunkimena sartu zitzaigun bihotzetan, karia horretara
Euskal Herriko prentsa ahozkoak eta idatziak Habiaren urra-
tsak ederki lauazkatzen zituela. Bederatzi hilabetez, baldin-
tza horretan, euskara egon da lankiaren «andere eta jabe», di-
namizatzaile eta helburu. Egunero eta orduero burua aldi be-
rean, xantierren genuen eta xantierretik kanpo, Sohütako xi-
naurritegitik at, leku frangotan antolatzen ziren ekitaldietan par-

taide eta partzuer, dantzari zein kantari xiberotarrekin. Aipatzeko doidoia Usurbil, Oihartzunen Hautzaro ikastolaren eskutik eta UEMaren urteko bestak, Mauleko AEKren bazkaria, Kasedako ekialdean euskaraz asteburua, Pasaia, Ore reta, laster Basauri, Arrasate eta Antwerpen azaroan.

Orain, ikastolak Sohütan ateak zabalik dauzkan une hunkigarri eta lasaiago honetan, burasoak ez dira euria delarik umeen egoeraz kezkatzen Mauleko prefabrikatueta bezala; haurrak eta erakasleek, lehen aldikoz hogeita bost urte hauetan, baldintza egokiagoetan ikas eta irakas dezakete. Ordea, sekula ez da ahantziko Eperra ikastolaren hormak hirurehun eta berrogeita hamar euskal herritarren izerdien lekuko direla, bi mila bostehun laguntzailek dirua eman dutela proiektua, amets urgentetik egia beharrezkora pasatzearen, tokiko hautetsiek ikastola mundutik eta jendartetik «isolaturik» mantendu gogo zuten artean. Beste behin politikariek ez dute arrazoi ukan.

«Kreatzea erresistitza da» zioen Gilles Deleuze frantses filosofo aurten zenduak. Eredutik sortzea ez da aise, norberak barkadade handian bideak zilatzeak dituenean, ordea Sohütako ekimena lurrean zehar egiten diren ekintza askoren xendratik doa eta joan da. Argi geratzen da ere, botere publikoek medio indartsuak hartuko ez dituzteno euskararen oraina eta geroaren segurtatzeko, herriak beharko duela berak eraman zeregin hori. Elkartasunez. Emanez eta jasoz.

Gaur egun, ikastolako gela koloretsuak, diote eskualdeko eskolarik ederrena dela, haur oihuz eta irriz beteak direlarik, inork ez du dudan jartzen ikastola berriak urgentzia bati ihardesten diolako. Pilota, bederatzi hilabetez Habiaren kantxan egon ondoan, hemendik aitzina lekuko botere publikoen eremura iragan da punpean, guk beti, gaztaroan zintzurak larrituz eskatzen genuen Herri Eskola desiratzen baitugu. Duela urtea, hautetsiak beren bozkatzaleen aburuen beldurrez kaiertzean gelditu ziren treina abiatzear zegoela. Egun, gelotoki batean gaude berriro, eta herri honen geroaren ardura dutenek ez dute nahiko arazik trena bigarren aldikotz huts egin.

Horretan da gure parioaren hurrengo urratsa.